

TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2008. gada 22. decembrī*

Lieta C-161/07

par prasību sakarā ar valsts pienākumu neizpildi atbilstoši EKL 226. pantam, ko 2007. gada 23. martā cēla

Eiropas Kopienu Komisija, ko pārstāv E. Traversa [*E. Traversa*] un Ž. Brauns [*G. Braun*], pārstāvji, kas norādīja adresi Luksemburgā,

prasītāja,

ko atbalsta

Lietuvas Republika, ko pārstāv D. Krjaučūns [*D. Kriaučiūnas*], pārstāvis,

persona, kas iestājusies lietā,

* Tiesvedības valoda — vācu.

pret

Austrijas Republiku, ko pārstāv K. Pezendorfere [*C. Pesendorfer*] un M. Vinklere [*M. Winkler*], pārstāves, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja.

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs P. Janns [*P. Jann*], tiesneši M. Ilešičs [*M. Ilešič*], A. Ticano [*A. Tizzano*] (referents), E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*] un Ž. Ž. Kāzels [*J.-J. Kasel*],

ģenerāladvokāts M. Pojarešs Maduru [*M. Poiares Maduro*],
sekretāre L. Hjūleta [*L. Hewlett*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2008. gada 26. jūnija tiesas sēdi,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2008. gada 18. septembra tiesas sēdē,

I - 10686

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- Savā prasības pieteikumā Eiropas Kopienu Komisija lūdz Tiesu atzīt, ka, attiecībā uz sabiedrību reģistrēšanu komercreģistrā, pamatojoties uz Eiropas Savienības dalībvalsti, kas Eiropas Savienībai pievienojušās 2004. gada 1. maijā, izņemot Kipras Republiku un Maltas Republiku (turpmāk tekstā — “astoņas jaunās dalībvalstis”), pilsoņu pieteikumu, pieprasot pašnodarbinātas personas statusa atzīšanu *Arbeitsmarktservice* (Nodarbinātības dienests, turpmāk tekstā — “AMS”) vai apliecinājuma par atbrīvojumu no darba atļaujas uzrādīšanu, Austrijas Republika nav izpildījusi EKL 43. pantā paredzētos pienākumus.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienu tiesības

- Akta par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas

Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanās nosacījumiem un pielāgojumiem līgumos, kas ir Eiropas Savienības pamatā (OV 2003, L 236, 33. lpp.; turpmāk tekstā — “Pievienošanās akts”), 24. pants formulēts šādi:

“Šā Akta V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII un XIV pielikumā uzskaitītos pasākumus jaunajās dalībvalstīs piemēro atbilstīgi minētajos pielikumos paredzētajiem nosacījumiem.”

- 3 Šo pielikumu sadaļas ar nosaukumu “Personu pārvietošanās brīvība” 2. punkta pirmajā daļā it īpaši paredzēta iespēja valstīm, kas šīs pievienošanās brīdī jau ir Eiropas Savienības dalībvalstis, turpināt piemērot “valst[s] pasākumus [..], kuri reglamentē [jauno dalībvalstu] pilsoņu pieeju šo valstu darba tirgiem”, piecus gadus pēc pievienošanās dienas.

Valsts tiesības

- 4 Saskaņā ar 1975. gada 20. marta Likuma par ārvalstnieku nodarbinātību (*Ausländerbeschäftigungsgesetz*, *BGBL*. 218/1975), redakcijā, kas pašreiz ir spēkā (*BGBL*. I, 99/2006; turpmāk tekstā — “*AuslBG*”), 32.a pantu un 1. panta 2. punkta l) un m) apakšpunktu šis likums attiecas uz astoņu jauno dalībvalstu pilsoņiem.
- 5 *AuslBG* 2. panta 2. punktā nodarbinātība definēta kā darbība “darba tiesiskajās attiecībās” vai “darba attiecībām pielīdzināmās attiecībās”.

- 7 *AuslBG* 15. pantā paredzēti nosacījumi apliecinājuma par atbrīvojumu no darba atļaujas izsniegšanai:

“1. Ārvalstnieks, kuram vēl nav izsniegta beztermiņa darba atļauja (17. pants), iesniedzot pieteikumu, var saņemt atbrīvojumu no darba atļaujas:

- 1) ja viņš vismaz piecus no pēdējiem astoņiem gadiem valsts teritorijā ir veicis atļautu darbību [..] un tur ir likumīgi reģistrējies [..]

[..].”

Pirmstiesas procedūra

- 8 Uzskatīdama, ka no *AuslBG* 2. panta 4. punkta izrietošā metode, kas izmantota, lai nošķirtu pašnodarbinātas personas un algotus darbiniekus, ir EKL 43. pantā garantētās uzņēmējdarbības veikšanas brīvības ierobežojums, Komisija 2005. gada 21. martā Austrijas iestādēm šai sakarā nosūtīja brīdinājuma vēstuli; tās atbildēja ar 2005. gada 19. maija vēstuli, apstrīdot EKL 43. panta pārkāpuma faktu.

- 9 2006. gada 6. jūlijā Komisija Austrijas Republikai nosūtīja argumentētu atzinumu, aicinot šo dalībvalsti divu mēnešu laikā pēc tā saņemšanas veikt vajadzīgos pasākumus, lai izpildītu šī atzinuma prasības. Austrijas iestādes uz to atbildēja 2006. gada 7. septembrī, atkārtoti apstiprinot savu nostāju.
- 10 Tādēļ Komisija nolēma celt šo prasību.
- 11 Ar Tiesas priekšsēdētāja 2007. gada 19. septembra rīkojumu Lietuvas Republikai tika atļauts iestāties šajā lietā Komisijas prasījumu atbalstam.

Par prasību

Lietas dalībnieku argumenti

- 12 Komisija apgalvo, ka attiecīgajās valsts tiesību normās paredzētais pienākums astoņu jauno dalībvalstu pilsoņiem, kas vēlas reģistrēt sabiedrību komercreģistrā, saņemt *AMS*

pašnodarbinātas personas statusa apliecinājumu vai atbrīvojumu no darba atļaujas, ir nepamatots tiesību veikt uzņēmējdarbību ierobežojums.

- 13 Komisijas argumenti būtībā koncentrēti uz iebildumu par *AuslBG* 2. panta 4. punktā paredzētās pašnodarbinātas personas statusa atzīšanas procedūras neatbilstību EKL 43. pantam, jo tikai retos gadījumus šo dalībvalstu pilsoņi varētu pierādīt, ka viņi ir veikuši atļautu darbību vismaz piecus no astoņiem gadiem pirms atbrīvojuma no darba atļaujas pieteikuma iesniegšanas saskaņā ar *AuslBG* 15. pantu.
- 14 Komisija vispirms atzīmē, ka saskaņā ar *AuslBG* 2. panta 4. punktu jebkuras no šīm dalībvalstīm pilsonis tiek prezumējot uzskatīts par algotu darbinieku, ja viņš kā personālsabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieks, kura līdzdalība ir mazāka par 25 %, veic “darbības, kuras parasti tiek veiktas darba tiesiskajās attiecībās”. Pieprasot šim dalībniekam atspēkot šo prezumpciju ar pierādījumiem par viņa kā pašnodarbinātas personas statusu, šajā tiesību normā šādas pašnodarbinātas personas darbības veikšana pakārtota papildnosacījumam salīdzinājumā ar citiem saimnieciskās darbības subjektiem un turklāt liegts veikt šo saimniecisko darbību apliecinājuma izsniegšanas procedūras laikā. Tādējādi attiecīgo astoņu jauno dalībvalstu saimnieciskās darbības subjektu uzņēmējdarbības veikšanas brīvība tiek ierobežota.
- 15 Komisija vēl norāda, ka *AuslBG* 2. panta 4. punktā noteiktais ierobežojums ir diskriminējošs, jo konkrētā procedūra attiecas uz jauno dalībvalstu pilsoņiem, pamatojoties uz viņu pilsonību.
- 16 Turklāt šis ierobežojums nevar tikt pamatots, balstoties uz EKL 46. pantu, ar sabiedriskās kārtības apsvērumiem Kopienų judikatūras izpratnē, jo Austrijas Republika nav pierādījusi, ka pastāv reāli un pietiekami būtiski draudi, kas ietekmētu sabiedrības pamatintereses.

- 17 Katrā ziņā pienākums izmantot attiecīgo atzišanas procedūru nav ne nepieciešams, ne samērīgs, ievērojot šīs dalībvalsts minēto mērķi cīnīties pret iespējamu ļaunprātīgu uzņēmējdarbības veikšanas brīvības izmantošanu, novēršot jebkādus centienus apiet darba ņēmēju brīvas pārvietošanās ierobežojumus.
- 18 Atšķirībā no šīs dalībvalsts apgalvojumiem it īpaši pierādīšanas pienākuma pārņemšana, kas paredzēta attiecīgajā tiesību normā, lai no sabiedrības dalībnieka iegūtu informāciju, kas ļautu pārbaudīt, vai saimniecisko darbību veic patiesi pašnodarbināta persona, nav vienīgais iespējamais risinājums, lai ikvienu ieinteresēto personu rosinātu sadarboties. Pēc Komisijas domām, šis rezultāts varētu tikt sasniegts arī ar citiem, mazāk ierobežojošiem līdzekļiem — tādiem kā likumā paredzēts pienākums sadarboties, tā neizpildes gadījumā, iespējams, paredzot sankcijas.
- 19 Turklāt iepriekšējas atļaujas procedūra varētu tikt aizstāta ar *a posteriori* — pēc sabiedrības reģistrēšanas — veiktu pārbaudi. Tādējādi attiecīgās pašnodarbinātās personas varētu uzsākt savu darbību, bet kompetentās iestādes savukārt varētu pieprasīt šo darbību izbeigt, ja pārbaudē atklātu ļaunprātīgu izmantošanu.
- 20 Savai aizstāvībai Austrijas Republika pamatojas uz principu, ka Komisija savu prasību kļūdaini balstījusi uz EKL 43. pantā garantētās uzņēmējdarbības veikšanas brīvības pārkāpumu. Tā uzskata, ka *AuslBG* 2. panta 4. punktā paredzētā atzišanas procedūra ietilpst darba ņēmēju brīvas pārvietošanās jomā un uz to attiecas dalībvalstīm piešķirtā iespēja saskaņā ar Pievienošanās akta 24. pantu pārejas periodā ierobežot jauno dalībvalstu pilsoņu pieeju to darba tirgum.

- 21 Tikai algoti darbinieki un “fiktīvi pašnodarbinātas” personas, proti, sabiedrības dalībnieki, kuri “netipiski” atrodas situācijā, kas ir līdzīga algota darbinieka stāvoklim, ir pakļautas iepriekšējas atļaujas procedūrai. Savukārt tādas pašnodarbinātas personas kā sabiedrības dalībnieki, kas šai sabiedrībai nesniedz algotai darbībai raksturīgus darba pakalpojumus, bet veic tikai pārvaldības funkcijas un darbības ar savām sabiedrības daļām, pretēji Komisijas apgalvojumiem neietilpst *AuslBG* 2. panta 4. punkta piemērošanas jomā.
- 22 Austrijas Republika vēl norāda, ka šīs normas mērķis ir izbeigt praksi apiet iepriekšējas atļaujas saņemšanas pienākumu attiecībā uz pieeju algotai darbībai, izveidojot sabiedrības atbilstoši diviem tipiem, kas minēti šajā normā. Atšķirībā no Komisijas apgalvojumiem mazāk ierobežojoši līdzekļi šādas prakses apkarošanai nepastāv. It īpaši pārbaude *a posteriori* tiktu veikta pārāk vēlu un neļautu izvairīties no darba tirgus traucējumiem, kā Tiesa to ir atzinusi 2002. gada 22. janvāra spriedumā lietā C-390/99 *Canal Satélite Digital (Recueil, I-607. lpp.)*. Tāpat Komisijas kritizētā norma par pierādīšanas pienākumu ir vienīgais adekvātais līdzeklis, lai pārbaudītu, vai sabiedrības dalībnieka veiktā darbība ir patiešām pašnodarbinātas personas darbība, jo sadarbības pienākums vien nav pietiekams, lai pārbaudītu, kā tiek ievērots šis nosacījums. Ieinteresētās personas nebūtu ieinteresētas sadarboties, kad runa ir par likuma apiešanu.
- 23 Visbeidzot, šī dalībvalsts apgalvo, ka maksimālais trīs mēnešu termiņš ir saprātīgs, jo praksē atzišanas procedūra bieži vien beidzas, neliekot ieinteresētajai personai ilgi gaidīt, it īpaši ja viņas kā pašnodarbinātās personas statuss ir ticis nepārprotami pierādīts.

Tiesas vērtējums

- 24 Vispirms jānorāda, ka uzņēmējdarbības jēdziens EK līguma izpratnē ir ļoti plašs, paredzot Kapienu pilsonim iespēju pastāvīgi un ilgstoši piedalīties tādas dalībvalsts ekonomiskajā dzīvē, kas nav viņa izcelsmes valsts, un no tā gūt labumu, tādējādi

veicinot ekonomisko un sociālo mijiedarbību Eiropas Kopienas teritorijā pašnodarbinātības jomā (skat. 2006. gada 14. septembra spriedumu lietā *C-386/04 Centro di Musicologia Walter Stauffer*, Krājums, I-8203. lpp., 18. punkts un tajā minētā judikatūra).

25 Ievērojot šādi definētu jēdzienu, vispirms ir jānoraida Austrijas Republikas arguments, ka attiecīgās valsts tiesību normas ietilpst vienīgi darba ņēmēju brīvas pārvietošanās jomā un konkrēti — uz tām ir attiecināma Pievienošanās akta V līdz XIV pielikuma 2. punkta pirmajā daļā paredzētā pārejas atkāpe.

26 No lietas materiāliem un it īpaši no šīs dalībvalsts argumentācijas izriet, ka šīs tiesību normas administratīvām formalitātēm saskaņā ar zināmiem nosacījumiem pakļauj visus astoņu jauno dalībvalstu pilsoņus, kas Austrijā vēlas veikt saimniecisku darbību kā personālsabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībnieki, lai patiešām pašnodarbinātas personas nošķirtu no algotiem darbiniekiem. Līdz ar to Komisija pamatoti apstrīd *AuslBG* 2. un 15. panta atbilstību EKL 43. pantam, jo šīs valsts tiesību normas attiecas *inter alia* uz pašnodarbinātām personām un regulē to, kā tās izmanto savu uzņēmējdarbības veikšanas brīvību.

27 Jānorāda, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru uzņēmējdarbības veikšanas brīvība, kas EKL 43. pantā atzīta Kopienas pilsoņiem, dod tiem tiesības uzsākt un veikt pašnodarbinātas personas darbību, kā arī vadīt un veidot uzņēmumus ar tādiem pašiem nosacījumiem, kādi uzņēmējdarbības dalībvalsts tiesību aktos paredzēti šīs valsts pilsoņiem (šai sakarā skat. 1999. gada 9. marta spriedumu lietā *C-212/97 Centros, Recueil*, I-1459. lpp., 19. punkts, kā arī 2006. gada 14. decembra spriedumu lietā *C-170/05 Denkvit Internationaal* un *Denkavit France*, Krājums, I-11949. lpp., 20. punkts).

- 28 Citiem vārdiem runājot, EKL 43. pantā ikvienai dalībvalstij aizliegts savos tiesību aktos attiecībā uz personām, kas izmanto brīvību tajā veikt uzņēmējdarbību, paredzēt šīs darbības veikšanas nosacījumus, kas atšķiras no attiecīgās dalībvalsts pilsoņiem paredzētajiem nosacījumiem (1986. gada 28. janvāra spriedums lietā 270/83 Komisija/Francija, *Recueil*, 273. lpp., 24. punkts).
- 29 Šajā gadījumā ar attiecīgajām valsts tiesību normām šis aizliegums tiek pārkāpts, jo tajās vienīgi astoņu jauno dalībvalstu pilsoņi ir pakļauti prasībai pierādīt, ka tie neveic algotu darbību, uzrādot *AuslBG* 2. panta 4. punktā paredzēto apliecinājumu vai šī paša likuma 15. panta 1. punktā minēto atbrīvojumu no darba atļaujas.
- 30 Pirmkārt, tādējādi šo Kopienas pilsoņu tiesības veikt saimniecisko darbību kā personālsabiedrības vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībniekiem, kuru līdzdalība tajā ir mazāka par 25 %, ir pakļautas papildu nosacījumiem un formalitātēm, salīdzinot ar attiecīgās valsts pilsoņiem piemērojamiem nosacījumiem un formalitātēm. Otrkārt, piemērojot *AuslBG* 2. panta 4. punktā minēto atzišanas procedūru, astoņu jauno dalībvalstu pilsoņu saimnieciskā darbība *per se* tiek apturēta uz šīs procedūras norises laiku, proti, ilgākais uz trīs mēnešiem.
- 31 Tātad attiecīgās valsts tiesību normas izraisa atšķirīgu attieksmi pilsonības dēļ, kas principā ir aizliegta ar EKL 43. pantu.
- 32 Līdz ar to jāizvērtē, vai šī atšķirīgā attieksme ietilpst EKL 46. pantā paredzētās atkāpes piemērošanas jomā: saskaņā ar šo normu diskriminējošus pasākumus var pamatot vienīgi ar sabiedriskās kārtības, valsts drošības vai veselības aizsardzības apsvērumiem.

- 33 Šai sakarā Austrijas Republika, minēdama sabiedriskās kārtības aizsardzības apsvērumu, apgalvo, ka attiecīgo pasākumu galvenais mērķis ir apkarot iespējamu ļaunprātīgu uzņēmējdarbības veikšanas brīvības izmantošanu, novēršot iespējas apiet darba ņēmēju pārvietošanās brīvībai piemērojamos pārejas noteikumus, lai aizsargātu Austrijas sabiedrības intereses attiecībā uz pienācīgu darba tirgus funkcionēšanu un vienlīdzīgiem konkurences nosacījumiem šajā tirgū.
- 34 Šai argumentācijai nevar piekrist.
- 35 Kā Tiesa ir vairākkārt atzinusi, sabiedriskās kārtības jēdziena izmantošanas priekšnosacījums ir reāla un pietiekami nopietna apdraudējuma pastāvēšana, kas ietekmē sabiedrības pamatintereses, un kā atkāpes no Līguma pamatprincipa pamatojums šis jēdziens ir jāinterpretē šauri (šai sakarā skat. *inter alia* 2000. gada 9. marta spriedumu lietā C-355/98 Komisija/Belģija, *Recueil*, I-1221. lpp., 28. punkts; 2007. gada 13. decembra spriedumu lietā C-465/05 Komisija/Itālija, Krājums, I-11091. lpp., 49. punkts, un 2008. gada 19. jūnija spriedumu lietā C-319/06 Komisija/Luksemburga, Krājums, I-4323. lpp., 50. punkts).
- 36 Tāpat no judikatūras izriet, ka apsvērumi, kurus dalībvalsts var izmantot, lai pamatotu atkāpi no uzņēmējdarbības veikšanas brīvības principa, ir jāpapildina ar šīs valsts veikta ierobežojošā pasākuma piemērotības un samērīguma analīzi, kā arī precīziem pierādījumiem, kas ļauj pamatot šis dalībvalsts argumentāciju (pēc analogijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā Komisija/Luksemburga, 51. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 37 Tomēr šajā gadījumā jāatzīst, ka Austrijas Republika ir tikai vispārēji minējusi risku, ka tā saucamās "fiktīvi pašnodarbinātās" personas var apiet pārejas noteikumus par astoņu

jauno dalībvalstu darba ņēmēju pārvietošanās brīvību, neminot nevienu precīzu pierādījumu, kas ļautu konstatēt, ka šo noteikumu pārkāpumu iespējamība ir reāls un pietiekami nopietns sabiedrības pamatinteresu apdraudējums.

38 Turklāt, pat uzskatot, ka šo noteikumu apiešanas risks var radīt sabiedriskās kārtības traucējumus, jāatzīst, ka Austrijas Republika nav pietiekami juridiski pierādījusi ne to, ka attiecīgajās valsts tiesību normās minētais pienācīgas darba tirgus funkcionēšanas mērķis rada nepieciešamību izveidot vispārēju iepriekšējas atļaujas sistēmu, kas attiecas uz visiem astoņu jauno dalībvalstu uzņēmējiem, ne to, ka šis mērķis nevarētu tikt sasniegts ar uzņēmējdarbības veikšanas brīvību mazāk ierobežojošiem pasākumiem.

39 Faktiski, kā norāda Komisija un Lietuvas Republika, mazāk ierobežojoši pasākumi, salīdzinot ar attiecīgajās valsts tiesību normās paredzētajiem, — tādi kā regulāru administratīvu pārbaūžu veikšana un potenciāli skarto uzņēmēju pienākums sniegt informāciju — varētu nodrošināt līdzīgu rezultātu, ļaujot pārbaudīt, vai konkrētas saimnieciskās darbības tiešām tiek veiktas pašnodarbinātās personas statusā vai arī algota darba attiecību ietvaros.

40 Šāda sistēma šķiet *a fortiori* pieņemamāka, jo, kā Austrijas Republika apstiprinājusi tiesas sēdē, konkrētās valsts tiesību normas būtībā attiecas uz celtniecības nozari un tāpat uz tādu sabiedrību izveidi, kuras veic noteikta ilguma darbības. Pretēji šīs dalībvalsts apgalvojumiem *a posteriori*, pēc sabiedrības reģistrēšanas veikta pārbaude

ne vienmēr būs novēlota, taču tā ļaus gan attiecīgajām pašnodarbinātajām personām uzsākt savu darbību, gan kompetentajām iestādēm pieprasīt šo darbību izbeigt, ja pārbaudē tiks atklāta ļaunprātīga izmantošana.

41 Līdz ar to no attiecīgajām valsts tiesību normām izrietošais uzņēmējdarbības veikšanas brīvības ierobežojums nav pamatots.

42 Šādos apstākļos jāatzīst, ka, attiecībā uz sabiedrību reģistrēšanu komercreģistrā, pamatojoties uz astoņu jauno dalībvalstu pilsoņu, kas ir personālsabiedrības dalībnieki vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību mazākuma dalībnieki, pieteikumu, pieprasot pašnodarbinātas personas statusa atzīšanu *AMS* vai apliecinājuma par atbrīvojumu no darba atļaujas uzrādīšanu, Austrijas Republika nav izpildījusi EKL 43. pantā paredzētos pienākumus.

Par tiesāšanās izdevumiem

43 Atbilstoši Reglamenta 69. panta 2. punktam lietas dalībniekam, kuram spriedums nav labvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Tā kā Komisija ir prasījusi piespriež Austrijas Republikai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus un tā kā Austrijas Republikai spriedums nav labvēlīgs, jāpiespriež Austrijas Republikai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

- 1) attiecībā uz sabiedrību reģistrēšanu komercreģistrā, pamatojoties uz dalībvalstu, kas Eiropas Savienībai pievienojušās 2004. gada 1. maijā, izņemot Kipras Republiku un Maltas Republiku, pilsoņu, kas ir personālsabiedrības dalībnieki vai sabiedrības ar ierobežotu atbildību mazākuma dalībnieki, pieteikumu, pieprasot pašnodarbinātas personas statusa atzīšanu *Arbeit smarktservice* vai apliecinājuma par atbrīvojumu no darba atļaujas uzrādīšanu, Austrijas Republika nav izpildījusi EKL 43. pantā paredzētos pienākumus;
- 2) Austrijas Republika atlīdzina tiesāšanās izdevumus.

[Paraksti]